

УДК 27 1.2-523.42-722.7:61-051](477.51-25)«18»(093.2)

Людмила Нижник, Олена Степанова

РОДИНИ ВІДОМИХ ЛІКАРІВ ЧЕРНІГОВА ХІХ СТ. – ПАРАФІЯНИ П'ЯТНИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

DOI: 10.58407/litopis.250105

© Л. Нижник, О. Степанова, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/00000000257178323>; <https://orcid.org/0009000276505825>

Мета дослідження – ввести в обіг краєзнавчий матеріал, що стосується парафіян П'ятницької церкви ХІХ ст., зокрема родин Далинських-Ходотів і Гінтерів-Любарських. **Наукова новизна** публікації заснована на використанні нововиявлених архівних джерел, проаналізованих на підставі **принципів** історизму, об'єктивності та всебічності. **Висновки.** Задіяна джерельна база дозволила атрибутувати «закладну надмогильну дошку» каплиці Гінтерів-Любарських, з'ясувати на основі документів Державного архіву Чернігівської області деякі особливості життя відомих чернігівських лікарів та їхніх родин. Надана інформація розширює знання про особливості медичної освіти й лікарського служіння в першій пол. ХІХ ст., доповнює дані про некрополь Єлецького монастиря та Іллінської церкви.

Ключові слова: П'ятницька церква, метричні книги, формулярні списки, лікарі, козацький рід Ходотів, дворянські роди Гінтерів-Любарських, некрополь Єлецького монастиря та Іллінської церкви, закладна дошка Гінтерів-Любарських, державні службовці, «Табель про ранги...».

П'ятницька церква – перлина давньоруської архітектури. Чарівну візерунчастість її екстер'єру, складність і неповторність, напевно, можна порівняти лише з різнобарвністю життя цього древнього храму. Благословити народження людини во славу Богу, з'єднати серця закоханих, а наприкінці життєвого шляху допомогти знайти упокоєння – таким є призначення храму, а особливо – храму парафіяльного, яким стала чернігівська «П'ятниця» в ХІХ ст.

Життя багатьох відомих і шанованих родин Чернігова тісно поєднане з П'ятницькою церквою. Ось, наприклад, декілька сторінок з історії родини Ходотів, глава якої служив чернігівським міським лікарем. Андрій Варфоломійович син Ходот походив зі старовинного козацького роду Ходотів, прізвище яких знаходимо в переліку українських шляхетських родів¹. Достеменно відомо, що в 60-х рр. ХІХ ст. з хрещення саме в П'ятницькій церкві розпочали своє життя діти Андрія Ходота та Ганни Далинської-Ходот Георгій та Уляна (Гулінія). Метричні книги того часу не збереглися, але в Державному архіві Чернігівської області (ДАЧО) пощастило знайти інші джерела, які, хоча й скупо, розповідають про життєвий шлях відомого чернігівського лікаря та його родини – парафіян П'ятницької церкви протягом, щонайменше, п'ятдесяти років.

Вирішивши присвятити життя важкій праці лікаря, Андрій Ходот закінчив курс наук в Імператорському Харківському університеті. 9 червня 1842 р. його було «удостоєно» звання лікаря 1-го відділення, після чого розпочалася його кар'єра в морському відомстві як ординатора при Кронштадтському шпиталі. Це було особливістю тогочасної кар'єри лікарів. Служба у військовому відомстві, у віддалених місцевостях, давала шанс швидко підніматися по щаблях «Табеля про ранги...» та обійняти високу посаду після переходу до цивільного відомства. У 1844 р. А. Ходота командували на «Бриг Казарський», в експедицію по картографічному опису Фінського залив, потім він знову служив ордина-

¹ Модзалевський В.Л. Ходоти. *Малоросійський родословник* / Ред. кол.: Г.В. Боряк, Л.А. Дубровіна, В.В. Томазов, А.О. Шумков (відп. ред.); Упоряд. В.В. Томазов. Українське генеалогічне товариство; НАН України. Інститут рукопису НБУ ім. В.І. Вернадського, Інститут історії України. Київ–Санкт-Петербург: Вид-во ВІРД, 2004. Т. 5. Вип. 3. С. 68–75. Див. також: Алфавітний список українських шляхетських родів. *Bikinedia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

тором, і в лютому 1846 р. за вислугою років був підвищений до титулярного радника (IX клас «Табеля про ранги...») зі старшинством². 25 травня 1847 р. лікаря призначили на судно «Владимир», у закордонне плавання. Через два роки А. Ходот пішов у відставку з військової служби: Височайшим наказом по Цивільному відомству з листопада 1848 р. звільнений від служби за домашніми обставинами. А вже 30 грудня 1848 р. він, на його прохання, був призначений Чернігівським міським лікарем. За рік, від 30 грудня 1849 до 30 липня 1851 рр. (а потім – до кінця життя, коли був призначений офіційно), працював на посаді штатного лікаря при Чернігівській семінарії³.

Цивільна служба порівняно з військовою не забезпечувала дуже швидкого кар'єрного росту. 28 вересня 1850 р. А. Ходот отримав чин колезького асесора (VIII клас «Табеля про ранги...») зі старшинством. Із 10 липня 1857 по 19 грудня 1858 рр. виконував обов'язки оператора й був членом лікарняної управи. За бездоганну службу протягом п'ятнадцяти років А. Ходота нагороджено відзнакою в серпні 1860 р⁴. Вершиною медичної кар'єри А. Ходота стали 50–60-ті рр. XIX ст., коли його за вислугу років «произвели» у надвірні радники (VII клас «Табеля про ранги...»), а потім – у колезькі радники (VI клас «Табеля про ранги...») зі старшинством. За вислугу в медичному відомстві більше 20-ти років йому призначили пенсію (від 5 грудня 1863 р.) – 100 руб. 2 коп. у рік (1/2 окладу жалування лікаря)⁵.

Чернетку формулярного списку від 1869 р. (чистовика у складі справи немає) закінчено коротко й трагічно: «Состоя на службе умер. По день смерти имел от роду сорок шесть лет. 1869 октября 13»⁶. Насправді вік вказано неправильно. Узагалі в документах, які пощастило виявити в ДАЧО, пов'язаних із життям А. Ходота, на жаль, багато незрозумілих помилок. Так, вік померлого лікаря вказується по-різному: 50 років, 52 роки. Хоча є документи, які точно засвідчують його вік – свідоцтва Чернігівської консисторії, що стали в пригоді вдові А. Ходота, коли вона звернулася до медичного відомства за призначенням пенсії їй та двом малолітнім дітям⁷. Коли він помер, йому було 52 роки.

Звичайне й сповнене взаємним почуттям родинне життя А.В. і Г.М. Ходотів, на жаль, було захмарене передчасною смертю трьох дітей: Миколи (1862), Пармена (Андрія) (1863) і Катерини (1866)⁸, яких, імовірно, відспівували в П'ятницькій церкві. Залишившись сама з двома маленькими дітьми, Г. Ходот виявилася мужньою людиною. Вдова вирішила зробити все можливе, щоб забезпечити гідне життя собі та дітям. Вона звернулася до Чернігівської духовної консисторії за виписками з метричних книг (із тих самих, що не збереглися до нашого часу). Свідоцтва, що отримала вдова, сьогодні зберігаються в ДАЧО. Таких свідоцтв було надано три. Одне з них є особливо незвичним: вражає, як в одному й тому самому документі поєдналися дві зовсім протилежні події: щастя й горе, до того ж висловлені скупкою «безпристрасною» мовою документа.

Так, на прохання Ганни Михайлівни Далинської-Ходот, вдови колезького радника, 9 грудня 1869 р. надано свідоцтво про те, що в метричних книгах значиться: «1) Кroleвцевогo Уезда села Покошич Троицкий церкви за Тысяча восемьсот Пятидесятый Год под № 1м Генваря восемнадцатого числа, обвенчан Покошицкий Титулярный Советник Андрей Варфоломеев сын Ходот, Православнаго Исповедания первым браком 33 Лет с девицею Анною Михайловою дочерью Умершаго Покошицкого Помещика Подпоручика Михаила Иоаннова сына Далинского Православнаго Исповедания 25 Лет, Священником Александром Мидтучинским с Дячком Саввою и Пономарем Епифанием Слубачевским, поручители были по жениху жители Покошицкие отец его родный и Коллежский регистратор Маиор Иоанн Поликарпов сын Ходот, по невесте: Стародубского Уезда местечка Погара Помещик Коллежский Регистратор Димитрий Иоаннов сын Рогович и Покошицкий житель Помещик Губернский Секретарь Николай Михайлов сын Далинский, брат ея родный, и

2) Черниговский Параскеевский церкви, за Тысяча восемьсот шестдесят девятый Год, под № 22 Октября 13–15 Числа умер Коллежский Советник Андрей Варфоломеев сын Ходот 50 лет, от удара. Погребен Протоиереем Стефаном Шугаевским, с исправляющими должность Псаломщика Михаилом Затворницким и Пономарем Николаем Кладкевичем

² У відповідності до вимог «Табеля про ранги», серед власників одного чину старшим вважався той, кому чин був наданий раніше. Дотримування принципу старшинства та чиношанування вважалося обов'язковим для всіх офіційних церемоній при дворі, під час парадних обідів, при одруженнях, хрещеннях, похованнях і навіть під час богослужіння.

³ Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). Ф. 127. Оп. 14а. Спр. 224. Арк. 5–11.

⁴ ДАЧО. Ф. 127. Оп. 3а. Спр. 846. Арк. 168

⁵ Там само. Ф. 127. Оп. 3а. Спр. 846. Арк. 168; Ф. 179. Оп. 4в. Спр. 105. Арк. 156–161.

⁶ Там само. Ф. 127. Оп. 14а. Спр. 224. Арк. 10–11.

⁷ Там само. Арк. 15, 36–36 зв.

⁸ Доценко А., Ванжула О. Некрополь Єлєцького монастиря. *Чернігівські старожитності*. Чернігів, 2010. Вип.3. С. 113.

в Елецком монастыре, неисповедал и неприобщал, по причине внезапной Смерти. Декабря 9 дня 1869 Года. /подписал/ Член Консистории Протоиерей Андрей Страдомский»⁹.

Два інші свідоцтва – підтвердження того, що діти Г. Ходот є дітьми саме А. Ходота. Так, у метричній книзі Чернігівської Параскеївської церкви за 1860 р. під № 24 від 26 листопада значилося те, що від колезького асесора Андрія Варфоломійовича Ходота та законної дружини його Ганни Михайлівни, обох православних, народився син Георгій, охрещений 29 числа того ж місяця священником Стефаном Шугаєвським з дияконом Андрієм Лоховським і пономарем Павлом Подольським; восприємниками були титулярний радник Михайло Фомін Андріяшев і дружина підпоручника Іулінія Федорова донька Далинська¹⁰. Дано також інше свідоцтво в тому, що в метричній книзі Чернігівської Параскеївської церкви за 1866 р. під № 32 від 21 грудня значилося, що від колезького радника Андрія Варфоломійовича Ходота та законної дружини Ганни Михайлівни, обох православних, народилася донька Іулінія, охрещена 29 числа того ж місяця протоієреєм Стефаном Шугаєвським із дячком Михайлом Затворницьким і пономарем Миколою Кладкевичем, восприємниками були дружина поручника Іуліна Федорова Далинська та надвірний радник Михайло Фомин син Андріяшев. Свідоцтва було надано 9 грудня 1869 р.¹¹

Статки родини Ходотів, як можна судити з формулярного списку А. Ходота за 1869 р., були невеликими. У відповідному розділі значиться: «із дворян». Родових маєтків немає ні в нього, ні в дружини. У розділі «благоприобретенное» вказано, що в м. Чернігові мають одноповерховий будинок, із ним же землі 1 десятина¹². Ось чому Ганна Ходот вимушена була перейматися, наприклад, питанням про стягнення з поручника Олександра Скоропадського заборгованих колезькому раднику Андрію Ходоту грошей по позикових листах. Як свідчить справа Чернігівського губернського правління від грудня 1872 р., два з них: від 1 грудня 1863 р. на 9000 руб. сріблом із відсотками, інші два: від 1 грудня 1860 р. на заборговані Скоропадським і дружиною його Варварою Васильвною Скоропадською йому, Ходоту, 4000 р. сріблом із відсотками. Зі справи видно, що «о безспорности долгов этих состоялись в Полицейском Управлении 15 и 16 февраля 1871 г. определения, по которым предположено взыскать с Скоропадских всю капитальную сумму с процентами и неустойкою ... потому что определения те вошли в окончательную законную силу, вследствие сего при взыскании с Скоропадского долга этого, подлежащего к платежу, за смертью кредитора А. Ходота, наследникам его»¹³.

Під час ознайомлення із цією судовою справою виникло декілька питань. Стосовно деяких можна висловити припущення, а деякі залишаються без відповіді. Імовірніше, такі великі суми можна позичити лише тому, кому довіряєш або з ким товаришуєш. Водночас незрозуміло, чому така заможна родина не могла використати спадок батька Скоропадського, а брала в борг і вчасно його не повертала? Звертаючись до справи, знаходимо таке: «Поручик Александр Скоропадский объяснил, что на уплату по двум заёмным письмам, выданным на имя коллежского советника Ходота 1 декабря 1860 г. на сумму 4000 руб. за поручительством жены его Варвары Скоропадской и по двум заёмным письмам, выданным им лично в 1863 г. тому же Ходоту на сумму 9000 руб. серебром он в наличности денег не имеет, жену свою Варвару Васильеву Скоропадскую от поручительства за его освобождает, а в обеспечение требуемых денег, представляет принадлежащие собственнo ему доставшиеся от отца его по наследству хутор Михайловку со всеми имеющимися в оном постройками, бураковыми плантациями, пахотными полями, лугами и лесами»¹⁴.

«...Восемь человек жителей села Чепелёва объяснили что хутор Михайловка с усадьбою, плантациями, полями, лугами и лесами и всеми постройками достался Поручику Александру Васильевичу Скоропадскому по наследству от отца его и что дом его стоит 8000 руб., винокурня 8000 руб., каменная баня 2000 руб., каменный амбар и под ним подвал 2000 руб., деревянная конюшня 500 руб., два деревянных флигеля 1000 руб., клуна с двумя сохами и при ней повет 1500 руб., плантаций для посева бураков полагая примерно до ста десятин цена за каждую десятину по 100 руб. пахотных полей в урочище Ржовце за лесом по Щимельской дороге, в Гнилом у торвенко, по Андроницкой дороге, по ... дороге, в липовой долине по Лозовской дороге полагая примерно до 400 десятин за каждую десятину по 30 руб., луга по обе стороны реки Бречи в Колиннике, приходах в Жорвинке по леваде. В попельне в Щимельских лесах, полагая примерно до 120 десятин стоит каждая десятин по 40 руб., леса разнаго свойства,начиная с смоловаго и строеваго и де-

⁹ ДАЧО. Ф. 127. Оп. 14а.. Спр. 224. Арк. 2–2 зв., 3, 4.

¹⁰ Там само. Арк. 3.

¹¹ Там само. Арк. 3–4.

¹² Там само. Арк.10.

¹³ Там само. Ф. 127. Оп. 3. Спр. 735. Арк. 1–16.

¹⁴ Там само. Арк. 11, 15, 16.

ревян ... в урочищах: Попельни, зароем Колиннике, Ржавце, Трутнях, Жарвинке, полагаю примерно 2000 десятин за каждую десятину по 70 руб.; на речки Бречи одна мельница о двух садах и две сукновальни стоят 1000 руб., а все выше перечисленное имение стоит цены сто девяносто одна тысяча рублей серебром»¹⁵.

Остаточно було вирішено, що для сплати боргу достатньо буде ліса приблизно на дві тисячі десятин; про розпорядження оголошено опікунці спадкоємців Ходота й Скоропадському. Чи отримала родина ці чималі гроші – відповіді немає: як свідчать документи справи, О. Скоропадський у квітні 1873 р. помер, його спадкоємці, які не були затверджені у правах, узяти цей борг на себе не побажали¹⁶.

Після звернення вдови Анни Ходот до інспектора лікарняного відділення В. Гортинського, у відповіді на запит чернігівському губернатору та губернському правлінню від 10 березня 1871 р. бачимо таке: «Вдове умершаго на службе Черниговского Города-го врача, Коллежского советника Андрея Ходота, Анне Ходот, с двумя малолетними детьми, Министерство Внутренних Дел назначило ... пенсию половину из 100 руб. 2 коп. пенсии мужа, а именно: по 50-ти руб. 1 коп., и двум детям по 1/3 из другой половины по 16-ти руб. 67 коп. каждому, всему же семейству по восьмидесяти три руб. тридцати п'яти коп. в год, с 13 октября 1869 г., дня смерти Ходота, и сверх того ... вдове по знаку отличия безпорочной службы мужа, в течение года пенсию его – сто рублей две копейки (пенсия ассигнована из Черниговского Губернского Казначейства ... Подано за подписью Гортынского. Подписано чиновником "по особым поручениям" и вице-губернатором»¹⁷.

Час збігав, зростали діти, постаріла їхня мати. Вона пішла з життя в поважному віці: і її, як і чоловіка її А. Ходота, майже за 30 років до того, відспівували служителі П'ятиницької церкви. У церковній метричній книзі за 1899 р. знаходимо, що в червні померла вдова колезького радника Ганна Михайлівна Ходот у віці 72 роки від паралічу серця. Сповідав її священник Сергій Четвериков, ховали заштатний протоієрей Стефан Шугаєвський, священник Стефан Терновський, ієромонах Афанасій з дияконом Стефаном Крижановським та псаломщиком Петром Зеленецьким на кладовищі Єлецького монастиря¹⁸. Напевно, ця поважна жінка знайшла свій останній упокій поряд із коханим чоловіком і трьома дітьми. Згідно з даними календаря Чернігівської єпархії за 1891 р., «на церковном погосте, а равно возле помещения викарного епископа погребены: ... Ходот Андрей Варфоломеевич, коллежский советник, черниговский городской врач, 13 октября 1869 г., ... Ходот Екатерина Андреевна, дочь коллежского советника, 1866 г., ... Ходот Пармен (Андрей), сын коллежского советника, 8 января 1863 г., ... Ходот младенец Николай, сын коллежского асессора А. Ходота, 20 декабря 1862 г.»¹⁹.

І, як бачимо, завжди поряд із родиною Ходотів – Стефан Шугаєвський, протоієрей П'ятиницької церкви, високошанований у Чернігові священнослужитель. Воістину він був духовним батьком родини Ходотів, супроводжував її і в часи скорботи, й у часи щастя та насолоди життям. Якби о. Стефан Шугаєвський, який був настоятелем Параскевівської церкви більш ніж п'ятдесят років, залишив нам нотатки про своє життя, безперечно, ми мали б можливість знати про історію життя Андрія та Ганни Ходотів та їхніх дітей набагато більше. А ще більше розповіла б П'ятиницька церква, її архівні джерела... На жаль, буремні часи безжально знищили багато архівних джерел, які могли розповісти сьогодиншньому поколінню про його предків.

Але Чернігів – настільки багате на таємниці минулого місто, що відкриття чекають дослідників буквально на кожному кроці.

Чернігову XIX ст. щастило на видатних лікарів²⁰. Наприклад, увійшло до історії медицини міста ім'я інспектора Василя Гортинського, проникливі вірші на упокоєння якого в Єлецькому монастирі написав Леонід Глібов²¹.

Попередником Гортинського на посту лікарського інспектора був Мойсей Степанович Любарський, 50-річчя медичного служіння якого урочисто відзначали в Чернігові в 1865 р. Дворянська родина Любарських належала до парафіян П'ятиницької церкви м. Чернігова. На сьогодні в ДАЧО виявлено два формулярні списки М. Любарського: від

¹⁵ Тут і далі збережено орфографію оригіналу. Автори статті, використовуючи вельми змістовний опис маєтку боржника, мали на увазі, що це надає зацікавленому читачеві або досліднику інформацію про статки родини Скоропадських на теренах Чернігівщини.

¹⁶ ДАЧО. Ф. 127. Оп. 3. Спр. 735. Арк. 1–16.

¹⁷ Там само. Ф. 127. Оп. 14а. Спр. 224. Арк. 36.

¹⁸ Нижник Л. Метричні книги П'ятиницької церкви 1899–1919 рр. як джерело інформації про становий склад парафіян. *Чернігівські старожитності*. Чернігів, 2020. № 6. С. 104–105.

¹⁹ Доценко А., Ванжула О. Некрополь Єлецького монастиря. *Чернігівські старожитності*. Чернігів, 2010. Вип. 3. С. 110, 113.

²⁰ Степанова О. Нагороджені орденом святого Станіслава. *Чернігівські старожитності*. 2010. Вип. 3. С. 147–150.

²¹ Памяти покойного В.С. Гортинского. *Черниговские губернские ведомости*. 1889. № 37. 11 мая. С. 1.

1838 і 1847 рр. Вражає, наскільки життєвий шлях лікаря насичений незвичайними подіями, до яких він був безпосередньо причетним. Формулярний список про службу на посаді інспектора лікарняної управи штаб-лікаря колезького радника і кавалера Любарського від 1838 р. детально розповів про його лікарську кар'єру. Так, після вивчення в Чернігівській семінарії курсу предметів по класу філософії, він вступив до Санкт-Петербурзької медико-хірургічної академії, з якої, по завершенню повного курсу медичних наук, 24 травня 1815 р. був випущений лікарем першого відділення. Того ж року, місяця й числа М. Любарський поступив на дійсну службу обласним лікарем на півострів Камчатку, де, по праву, Височайше дарованому нагороджувати чинами їдучих до сибірських губерній на службу, 19 серпня 1815 р. отримав чин титулярного радника із половинним жалуванням у 600 руб. 17 лютого 1819 р. за влаштування в цьому краї лікарень та відкриття «дії цілющої сили мінеральних джерел», М. Любарського, по представленню начальника Камчатки Г. Рихарда, нагороджено чином колезького асесора й премією в 1200 руб.²²

За більш ніж п'ятилітнє служіння на Камчатці, втрату здоров'я й знищення «любо-страстного яда» між жителями Камчатки, 13 березня 1822 р. лікаря нагородили орденом Святої Анни 3-го ступеня та премією в 1200 руб.²³

Архівне джерело наводить цікавий факт з кар'єри Любарського в якості військового лікаря. На півострові Камчатці Любарський перебував до 10 жовтня 1821 р. І того самого року, місяця й числа він був направлений у Північну експедицію навколо світу, до якої входило двоє військових суден (шлюпів «Благонамеренный» і «Открытие») під командуванням капітан-лейтенанта і кавалера Васильєва²⁴.

15 вересня 1822 р. після завершення експедиції М. Любарський повернувся на цивільну службу. За особливі труди під час вояжу навколо світу до Північного полюса 7 лютого 1823 р. він був нагороджений орденом Св. Рівноапостольного князя Володимира 4-го ступеня з додатковим жалуванням, яке він отримував на флоті – 600 руб.²⁵

3 березня того ж року М. Любарського призначили в чернігівський богоугодний заклад відомства «Приказ общественного призрения». За вислугою трьох років у лікарському званні 5 жовтня 1823 р. його підвищили до звання штаб-лікаря першого відділення зі старшинством. Кар'єра лікаря в цивільному відомстві була успішною. Так, за вислугу років, 8 січня 1824 р. М. Любарський отримав чин надвірного радника зі старшинством²⁶.

8 січня 1830 р. шанований лікар був нагороджений чином колезького радника зі старшинством, а 22 серпня 1832 р. за 15 років бездоганної служби – знаком відзнаки. 26 серпня 1835 р. М.С. Любарського нагороджено орденом Святого Станіслава 3-го ступеня, і, нарешті, за більш ніж двадцятирічну бездоганну й сумлінну службу, зверх отриманого жалування із 800-рублевого окладу, – половинним пенсіоном по 400 руб. в рік, що відбулось 27 листопада того ж року.

За представленням керівництва, 17 червня 1837 р. Мойсей Степанович Любарський «помещен в должность» інспектора Чернігівської лікарняної управи²⁷.

Оскільки формулярний список від 1838 р. є складовою справи по представленню управи про нагородження інспектора М. Любарського за вислугу років чином статського радника, справа має загальний висновок: Любарський перебуває на службі понад 20 років, упродовж якої облаштував на Камчатці лікарні, відкрив і дослідив там мінеральні джерела, викоренив «любострастныя» хвороби, служив лікарем у навколосвітній морській експедиції 1822 р. і під час плавання до Північного полюса, понад 14 років був лікарем при «Заведеніях Черниговскаго Приказа общественного призрения», де протягом року лікував до 250 хворих цивільних та військових нижчих чинів різних команд²⁸.

Другий формулярний список, від 1847 р., репрезентує Мойсея Степановича Любарського вже як статського радника, інспектора лікарняної управи й штаб-лікаря, а саме, що він віросповідання православного, жалування отримував 457 руб. 51 коп., а також додат-

²² ДАЧО. Ф. 128. Оп. 1. Спр. 5972. Арк. 1–14.

²³ Там само. Арк. 8.

²⁴ У 1819–1822 рр. відбулось навколосвітнє плавання на шлюпах «Открытие» (командир – М.Н. Васильєв) та «Благонамеренный» (командир Г.С. Шишмарьов). Судна вийшли із Кронштадта і, досягнув Бразилії, пройшли до Сіднея (Австралія) через Атлантичний та Індійський океани, а звідти – до Берингового проливу. Мореплавця була описана частина узбережжя Північно-Східної Азії і частина берегів Аляски, відкрито декілька островів. Експедиція повернулась до Кронштадта, обігнувши Південну Америку (Бриг. Д. Експедиция шлюпов «Открытие» и «Благонамеренный». *Военное обозрение*. 2018. 15 августа. URL: <https://topwar.ru/145528-jekspedicija-shljupov-severnoj-divizii-otkrytie-i-blagonamerennyj.html>).

²⁵ ДАЧО. Ф. 128. Оп. 1. Спр. 5972. Арк. 9.

²⁶ Там с амо. Арк. 10.

²⁷ Там само. Арк. 1–14.

²⁸ Там само. Арк. 1–14

кові гроші: за вояж навколо світу 171 руб. 54 коп. і за 30 років пенсії 457 руб. 54 коп. У розділі про службу – тільки примітка «Перемен не было»²⁹.

18 квітня 1865 р. «Черниговские губернские ведомости» опублікували важливу інформацію: «Дополнением к Высочайшему приказу по Министерству Внутренних Дел, 4 Апреля сего года, произведен за отличие в Действительные Статские Советники Инспектор Черниговской Врачебной Управы, Штаб-Лекарь, Статский Советник Любарский»³⁰. Саме тоді виповнилось 50 років його лікарського служіння.

Улітку 1865 р. високошанованого лікаря урочисто привітали в Чернігові з нагоди ювілею: напевно, перипетії життя М. Любарського, сповненого надзвичайних подій, багаторічна сумлінна праця викликали в чернігівців високу повагу до нього. Як у 1896 р. розповів В. Хижняков в «Краткой записке об основании Черниговской женской гимназии», з її відкриттям співпало святкування п'ятдесятиліття служби лікарського інспектора Любарського, і місцеві лікарі, бажаючи вшанувати ювіляра, зібрали між собою 1000 руб. і віддали їх гімназії для створення стипендії Любарського³¹. «Черниговские губернские ведомости» у 1865 р. розповідали про це більш детально: у засіданні тимчасового комітету, що опікувався відкриттям у Чернігові жіночої гімназії, було прочитане звернення до губернатора, за підписом 16 осіб медичного відомства. У ньому йшлося про те, що 9 червня 1865 р. виповнювалось п'ятдесят років сумлінної та бездоганної праці вельмишанованого інспектора Чернігівської лікарняної управи Мойсея Степановича Любарського. Лікарі Чернігівської губернії, проникнуті почуттям поваги до його благородства і безкорисності на такому тривалому службовому поприщі, вдячні за батьківське піклування його о підвідомчих лікарях, вдячні за постійне – «радушное» – спілкування, в якому він завжди достойним чином і з повною повагою «к сословию» зумів поєднати значення влади з істинним розумінням колегіальних відносин, відтак лікарі склали, з дозволу виконуючого обов'язки Чернігівського губернатора Платона Олександровича Шатохіна, добровільну підписку, яка на час звернення досягла 767 руб. (капітал складатиме тисячу рублів).

Знаючи про щоденне співчуття Мойсея Степановича справам благодворіння, лікарі вирішили зібрану суму віддати на створення стипендії при маючій відкритися жіночій гімназії, із тим, щоб на честь ювіляра Попечительська Рада жіночої гімназії звільнила від сплати за право навчання двох учениць бідного стану, надаючи при житті ювіляра право вказувати йому самому на цих осіб³².

Нагадаємо, ювілей святкував лікар, який досяг 75-річного віку. На жаль, на зламі 1866–1867 рр. він пішов із життя, про що було повідомлено в «Особом прибавлении» к «Черниговским губернским ведомостям» від 3 січня 1867 р.: «1 января скончался в Чернигове губернский врачебный инспектор, отставной действительный статский советник Моисей Степанович Любарский»³³.

До речі, родина Любарських до початку 30-х років XIX ст. належала до парафії Стрітенської церкви, яка саме в цей час згоріла, а оскільки згорілий храм не відновлювали, її парафіяни стали прихожанами П'ятницької церкви³⁴. За звичаями того часу, будь-який релігійний обряд міг виконуватися тільки в парафіяльній церкві, до якої належала людина. Тому, як засвідчило «Особое прибавление» к «Черниговским губернским ведомостям» від 5 січня 1867 р.: «4 сего января, в Чернигове ... в церкви Св. Параскевы, совершено отпевание тела скончавшегося 1 сего января отставного действительного статского советника Моисея Степановича Любарского. Тело покойного предано земле в Троицком монастыре»³⁵.

Вивчаючи життєвий шлях цієї видатної людини, авторів не залишало відчуття того, що прізвище «Любарський» якимось чином пов'язане не тільки з П'ятницькою церквою, а й з історією інших архітектурних пам'яток Чернігова, його старовинною забудовою.

І ось воно: «Троїцько-Іллінський монастир». Сучасні дослідники Іллінської церкви та її некрополя стверджують, спираючись на церковні джерела та архітектурно-археологічні дослідження, що, починаючи від 1787 р., коли церкву перетворено на парафіяльну, біля неї почав формуватися некрополь. Періоди його формування збігалися з часом, коли храм був діючим. Перший із них (1787–1840 рр.) репрезентований, серед інших поховань, «цег-

²⁹ ДАЧО. Ф. 127. Оп. 14. Спр. 2063. Арк. 1–7; Ф. 128. Оп. 1. Спр. 6061. Арк. 1–3.

³⁰ Часть официальная. Отдел первый. Дополнением к Высочайшему приказу по Министерству Внутренних дел, 4 Апреля сего года. *Черниговские губернские ведомости*. 1865. № 16. 18 апреля. С. 1.

³¹ Хижняков В. Краткая записка об основании Черниговской женской гимназии. *Черниговские губернские ведомости*. 1896. № 979. С. 2–3.

³² Журнал заседаний Временного Комитета, учрежденного для обсуждения вопроса об устройстве в Чернигове женской гимназии. *Прибавление к Черниговским губернским ведомостям*. 1865. № 16. 18 апреля. С. 45–46.

³³ *Особое прибавление к Черниговским губернским ведомостям*. 1867. № 1. 3 января. С. 2.

³⁴ ДАЧО. Ф. 128. Оп. 1. Спр. 3341. Арк. 8.

³⁵ *Особое прибавление к Черниговским губернским ведомостям*. 1867. № 3. 5 января. С. 1.

ляною каплицею над склепом колезького радника Д.І. Гінтера (1831 р.) та його нащадків»³⁶.

Саме ця каплиця стала невід'ємною частиною побудованої у 1908–1912 рр., поряд зі стародавньою Іллінською церквою, дзвіниці. Спостереження за будівництвом узяв на себе добре знайомий губернський архітектор і інженер Д.Д. Афанасьєв³⁷.

У 1985 р., під час архітектурно-археологічних досліджень на території монастиря за участі архітектора, археолога й красензавця А.А. Карнабеда, було виявлено надмогильну плиту-дошку (р. 44,6* 32,5 см.), виконану з кольорового металу. На прямокутній бронзовій, облямованій рамкою із позолоченим орнаментом, плиті вигравіруваний напис:

«Здѣсь погребены

Коллежскій Совѣтникъ и Кавалеръ Давидъ Ивановичъ Гинтеръ,
скончавшійся 8 Декабря 1831 г. Житія Его было LXVIII лѣтъ»³⁸

и

Внуки Его Любарскіе, младенцы:

Владиміръ родившійся 11 Марта 1831 г. умершій 8 Марта 1832.

Михаилъ родившійся 29 Августа 1834 г. умершій 9 Февраля 1836.

Викторъ родившійся 12 Апреля 1836 г. умершій 11 Июля 1838.

Здесь же погребена супруга его Елеонора Леонтьевна, скончавшаяся 17 сентября 1839 г. Житія Ея было 54 года»³⁹.

За відсутності документів, які б слугували прямим підтвердженням, маючи лише непрямі докази, які додаємо нижче, можна все ж упевнено стверджувати: «Каплиця Д.І. Гінтера» – це родинне поховання декількох членів родин відомих лікарів, які протягом тривалого часу працювали в місті й майже пів століття очолювали Чернігівську лікарняну управу, а саме родин Давида Івановича Гінтера та Мойсея Степановича Любарського.

Найперша за часом архівна справа, де бачимо обидва прізвища: «Гінтер» і «Любарський» – це листування канцелярії цивільного губернатора з Чернігівською лікарняною управою про надання формулярних списків медичних чиновників за 1823 р. Як впливає зі змісту справи, списки було представлено «во исполнение Предложения бывшего Черниговскаго Гражданскаго Губернатора и Кавалера барона Френздорфа от 9-го сентября 1810 г. последовавшего»⁴⁰. Самих списків, на жаль, у складі справи немає. Але зберігся опис «формулярным списком, посылаемым из Малороссийской Черниговской Врачебной Управы ... за 1823 г.»⁴¹.

У переліку названо 15 посад і, відповідно, стільки ж прізвищ чиновників (без ініціалів), з-поміж них: «1. Инспектора доктора надворного советника Гинтера, 2. Оператора штаб-лекаря коллежского советника Малахова. 3. Акушера штаб-лекаря коллежского советника Стефановского»⁴², а всього названо 15 посад і прізвищ, у т. ч. «письмоводителя» і медичних чиновників 11-ти повітів. Перелік підписано інспектором Гінтером, оператором Малаховим і акушером Стефановським. В опису-переліку відсутнє прізвище «Любарський», хоча відомо, що від 1822 р. він уже працював у Чернігові. Через це документу передую цікаве уточнення, підписане Гінтером (оскільки одного формулярного списку він не додав до інших): «... докладываю при том, что лекарь Черниговских богоугодных заведений Коллежский Ассесор Любарский объяснил: список службы его находится в канцелярии Гражданского Генерал Штаб-Доктора, составит же онный вновь нечего не помнит времени получения Наград и Чинов»⁴³.

Інша справа, де згадується Давид Іванович Гінтер, – суто приватного характеру й не стосується головних подій його життя та праці, хоча й цікава з погляду вивчення звичаїв епохи кріпацтва. Важливо, що вона – від січня 1817 р., у ній згадано самого інспектора Гінтера та його дружину, тобто в той час, коли йому виповнилося 54 роки, і він очолював Чернігівську лікарняну управу⁴⁴.

³⁶ Руденок В. Некрополь чернігівського Троїцького-Іллінського монастиря. Антоній Печерський, його доба та спадщина. Чернівці, 2003. С. 28–29.

³⁷ ДАЧО. Ф. 127. Оп. 10. Спр. 1984. Арк. 1–8.

³⁸ 68 років.

³⁹ Універсальний паспорт на надмогильну плиту каплиці (дзвіниці) Іллінської церкви (дошка-плита). Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній». КН-1226, ПЕ-202.

⁴⁰ Довга затримка з наданням цього списку пояснюється, імовірно, тим, що розслідувалось вбивство губернатора. Іван Васильович Френздорф був убитий 22 квітня 1813 р. у віці 55 років, у себе вдома злочинцем Купчинським, який «нанес йому до 13 смертельных ран»: ДАЧО. Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1157.

⁴¹ ДАЧО. Ф. 128. Оп. 2. Спр. 86. Арк. 1–2.

⁴² Там само.

⁴³ Там само.

⁴⁴ ДАЧО. Ф. 128. Оп. 1. Спр. 1865. Арк. 1–5.

У формулярних списках М.С. Любарського, призначеного інспектором 1837 р., окрім ретельно виписаних подій його лікарської служби, є розділи, що буквально кількома реченнями розповідають про його родину та статки.

Так, у списку від 1838 р. бачимо: «Штаб-лекарь в должности Инспектора Черниговской Врачебной управы. 48 лет от роду. Из дворян. Родовое имение. Есть, но еще не разделенное. Жена (родовое, благоприобретенное). Не имеет. Женат. Имеет дочь Александру 5 лет и сына Виктора 2-х лет. Находятся при родителях. Жена Евангелического, а дети Греко-Российского исповедания»⁴⁵. Дивує відсутність у списку повних даних про дружину. У рукопису ж про дітей привертає увагу те, що позначений вік сина виправлений (одиниця на двійку). Ця архівна справа недовга за часом створення: розпочата 4 березня й закінчена 27 серпня 1838 р. Як відомо, остаточне будь-яка справа формується пізніше, ніж документи, представлені в ній. Тому виправлення цифри віку дитини пояснюється просто: список укладався заздалегідь до дня народження сина, а завершений, вочевидь, напередодні (12 квітня), тому й з'явилося виправлення⁴⁶. На превеликий жаль, Віктор Любарський помер 11 червня 1838 р. у віці 2 років і 2 місяців.

Наступний формулярний список, від 1847 р., надає таку інформацію: «Статский Советник Моисей Степанов сын Любарский. Инспектор Черниговской врачебной управы, Штаб-лекарь, 57 лет. Из дворян. Родовое имение: Есть, но еще не разделено с ... (не дописано). Благоприобретенное: Деревянный Дом и крестьян мужского пола пять душ. Родовое крестьян мужского пола четыре души. Вдов, имеет дочерей: Александру 15 лет и Ольгу 11 лет. Обе находятся при нем. Вероисповедания православного»⁴⁷. Тобто, на жаль, дружина М. Любарського (у дівочтві Гінтер) померла в період між 1838 і 1847 рр., залишивши сиротами дочок. Оскільки всі близькі родичі: мати, батько та сини – поховані в родинному склепі, імовірніше, вона також була похована разом із ними.

Питання, де саме в Троїцькому монастирі похований М.С. Любарський, потребує подальшого дослідження, оскільки метричні книги того часу не збереглися. У ДАЧО є справа, зміст якої – запит канцелярії так званого «Капитула орденів Министерства Императорского двора» даних про статського радника М.С. Любарського, Кавалера ордена Св. Станіслава, «если же имеется сведение о его смерти, то доставить только это сведение» (запит від 1876 р., уже після його смерті). Метричний випис «о времени смерти и погребении» М.С. Любарського «препроводили» до Капітула, як зазначено в справі⁴⁸. На жаль, його копію до справи не додали, і питання щодо місця поховання М.С. Любарського залишається відкритим.

Як свідчать декілька архівних справ, починаючи від 1841 р. і протягом 1841–1849 і 1854 рр., будинок М.С. Любарського винаймали для «квартирования в доме его Управы»⁴⁹. Садиба (чималенька, як побачимо далі) вимагала постійного нагляду, до того ж оренда давала додаткові прибутки осиротілій родині. Оренду продовжили до кінця служіння інспектора, і саме в будинку Любарського «исправлял должность оператора и присутствовал во врачебной Управе в качестве члена ея»⁵⁰ з 1857 по 1858 рр. відомий міський лікар А.В. Ходот.

Після смерті батька його дочка Олександра Любарська (в заміжжі Томар) вирішила продати родинну садибу й розмістила інформацію про неї в розділі приватних оголошень у «Черниговских губернских ведомостях» за 1867 р.: «Продается за 12-ть тысяч руб. сер[ебром] в Чернигове, по Гончей улице, усадьба, принадлежащая наследникам Действительного Статского Советника Любарского, состоящая из двух домов, из коих один на улицу о 10-ти комнатах, кладовой, гардеробной, винного погреба, другой во дворе о 7-ми комнатах, маленькой кладовой, погребке и мезонине в две комнаты; при домах этих имеются службы: кухня в две комнаты, одна с плитой, другая с варистой печью, экипажный сарай, конюшня на 8 лошадей, амбар с закромами, ледник и сад фруктовый, выходящий на три улицы. Все означенные постройки в порядке и не требуют фундаментальных поправок. Желющие могут адресоваться письменно в Полтавскую губернию, город Пирятин, деревню Семеновку, на имя Петра Васильевича Томара»⁵¹. Додамо, що прізвища Томар та Любарських бачимо в книгах-переліках знатних дворянських родин⁵². До речі, іс-

⁴⁵ ДАЧО. Ф. 128. Оп. 1. Спр. 5972. Арк. 3–4.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Там само. Ф. 127. Оп. 14. Спр. 2063. Арк. 1–7.

⁴⁸ Там само. Ф. 127. Оп. 1. Спр. 7293. Арк. 1–4.

⁴⁹ Там само. Ф. 179. Оп. 1а. Спр. 2002. Арк. 1–2; Спр. 2278. Арк. 1–2; Спр. 3104. Арк. 1–2; Спр. 3107. Арк. 1–2.

⁵⁰ Там само. Ф. 127. Оп. 14а. Спр. 224. Арк. 5–11.

⁵¹ Частные объявления. Прибавление к Черниговским губернским ведомостям. 1867. № 6. 5 февраля. С. 1.

⁵² Алфавітний список українських шляхетських родів. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

торія грецько-козацького роду Томар, включаючи родину Петра та Олександри⁵³, гідна окремої розвідки.

Цікаво, що ім'я Любарського виявилось пов'язаним з історією ще одного навчального закладу Чернігова, і оголошення про продаж садиби зіграло тут не останню роль. Майже в той самий час, коли в Чернігові було відкрито жіночу гімназію, Чернігівська єпархія за-снувала ще один навчальний заклад – Філаретівське жіноче єпархіальне училище. Це відбулося 30 січня 1866 р. Велику, найбільшу на той час у Чернігові споруду для училища звели лише через 20 років по тому. А тоді, у 60-х рр. XIX ст., для нового навчального за-кладу було придбано невеликий дерев'яний Будинок дворянського зібрання з двома флі-гелями й садибою, побудований 1834 р. на розі Гончої та Стрітенської вулиць⁵⁴, який ще в 1863 р. вторгували за 9 тис. руб.

Ситуація з приміщенням ускладнилася, коли кількість учениць єпархіального училища збільшилась у 4 рази: «В начале 1870 г. стали хлопотать о покупке соседнего с училищем дома наследников Д.с.с. доктора Любарского. 25-го апреля 1870 г. последовало Высочай-шее соизволение на приобретение усадьбы»⁵⁵. Остаточно садибу придбали за 7 тис. руб., і щонайменше на наступні 10 років вона стала частиною комплексу будівель жіночого єпархіального училища⁵⁶.

Маємо також підтвердження цього факту від самої спадкоємиці, Олександри Томар. Воно міститься в протоколах двох архівних справ, які виникли у зв'язку зі спірною ситуа-цією щодо нестачі деяких бланків та медичних інструментів через відсутність керівництва лікарняною управою після смерті М. Любарського. Під час прийняття інспектором Гор-тинським від спадкоємців Любарського майна лікарняного відділення, присутні були ко-лишній член лікарняної управи акушер Редько та титулярний радник Петро Васильович Томар в якості спадкоємця колишнього губерньського лікарського інспектора Любарсько-го. Претензії було знято, у тому числі й через велику давність купівлі інструментарію. Гортинський зазначив: «Наследница же Любарского, дочь его, жена землевладельца Пол-тавской губернии Александра Тамара»⁵⁷ представила отзыв, что следуемые за инструменты ... деньги были взыскиваемы и взысканы с имущества отца ее, которое заключалось в до-ме, находящемся в Чернигове ... проданном под духовное училище, что и доказывает полную свободу от всякого рода казенных взысканий, без чего не было бы допущено совершение продажного акта»⁵⁸.

Давно вже немає ні дерев'яного Будинку дворянства, ні будинку М. Любарського, які дуже постраждали під час пожежі 1879 р.⁵⁹ Не збереглася навіть велична кам'яна споруда Жіночого єпархіального училища, під час довготривалого будівництва якої, серед інших церков губернії, надала допомогу в розмірі 600 руб. і П'ятницька церква м. Чернігова⁶⁰. На жаль, постраждала під час Другої світової війни будівлю остаточно розібрали вже в мирні часи, як і, наприклад, дзвіницю П'ятницької церкви.

Але пам'ять про історію чернігівських пам'яток і про видатних особистостей, пов'яза-них із ними, залишилася назавжди. Закономірно постає питання як у науковців, так і в усіх небайдужих до історії стародавнього Чернігова та, зокрема, церкви Параскеви: яка ж доля спіткала родини, життя яких виявилось тісно пов'язаним із П'ятницькою церквою, а саме – нащадків Ходотів-Далинських і Гінтерів-Любарських-Томар? Може, відгукнеться хтось із краєзнавців чи далеких нащадків, і ці покоління чернігівців не загубляться у вирі нашої складної історії? Дослідження тривають.

References

Dotsenko, A., Vanzhula, O. (2010). Nekropol Yeletskeho monastiria [Necropolis of the Yelets monas-tery]. *Chernihivski starozhytnosti – Chernihiv antiquity*, 3, P. 113–116. Chernihiv, Ukraine.

⁵³ Модзалевський В.Л. Томари. *Малоросійський родословник* / Ред. кол.: В.В. Кривошея, В.В. Томазов, С.В. Шур-ляков; Упоряд. С.В. Шурляков. Українське генеалогічне товариство; НАН України. Інститут рукопису НБУ ім. В.І. Вернадського; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. 1996. Т. V. Вип. 1. С. 58–76.

⁵⁴ План м. Чернігова 1834 р. *Чернігівський обласний історичний музей імені В.В. Тарновського*. ВФ 4278-6 фото-копія плану.

⁵⁵ Степанова. О. Філаретівське жіноче єпархіальне училище та його будівничі. *Чернігівські старожитності*. 2009. Вип. 2. С. 297–303.

⁵⁶ Сьогодні це ділянка, де розташований Інститут пенітенціарної служби, між вул. Коцюбинського, Гончої, Про-спектом Перемоги та Мстиславської.

⁵⁷ Тут і в інших документах варіюється прізвище «Томар».

⁵⁸ ДАЧО. Ф. 127. Оп. 4в. Спр. 86. Арк. 76–78.

⁵⁹ Историческая записка 1886–1916 г. *Вера и жизнь*. 1916. № 11–12. С. 86–87; *Черниговские епархиальные извест-тия*. 1886. № 20. С. 661–677.

⁶⁰ Список церквей, предоставивших деньги для строительства женского епархиального училища. *Прибавления к Черниговским епархиальным известиям*. 1881. № 45. С. 828–831.

Nyzhnyk, L. (2020). Metrychni knyhy Piatnytskoi tserkvy 1899–1919 rr. yak dzherelo informatsii pro stanovy sklad parafiiian [Metric books of the Pyatnitska church of 1899–1919 as a source of information on the social class of the parishioners]. *Chernihivski starozhytnosti – Chernihiv antiquity*, 6, P. 103–110. Chernihiv, Ukraine.

Rudenok, V. (2003). Nekropol chernihivskoho Troitskoho-Illinskoho monastyria. Antonii Pecherskyi, yoho doba ta spadshchyna [The necropolis of the Chernihiv Trinity-Ellen monastery. Anthony of the Caves, his time and legacy]. Chernihiv, Ukraine.

Stepanova, O. (2009). Fylaretyvske zhynoche yeparhyalne uchylshche ta yoho budyvnychi [The Filaret's women diocesan school and it's buidiers]. *Chernihivski starozhytnosti – Chernihiv antiquity*, 2, P. 297–303. Chernihiv, Ukraine.

Stepanova, O. (2010). Nahorodzeni ordenom Sviatoho Stanyslava [Those who were decorated with an order of St. Stanyslav] *Chernihivski starozhytnosti – Chernihiv antiquity*, 3, P. 147–150. Chernihiv, Ukraine.

Нижник Людмила Михайлівна – молодша наукова співробітниця Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» (вул. Преображенська, 1, Чернігів, Україна).

Nyzhnyk Lyudmila – junior researcher of the National architectural and historical reserve «Ancient Chernihiv» (1 Preobrazhenska Str., Chernihiv, Ukraine).

E-mail: f11369@ukr.net

Степанова Олена Леонідівна – краєзнавиця (Чернігів, Україна).

Stepanova Olena – local historian (Chernihiv, Ukraine).

E-mail: S11120299@gmail.com

FAMILIES OF FAMOUS CHERNIHIV DOCTORS OF THE 19th c. – PARISHIONERS OF THE PYATNITSKA CHURCH

Purpose of the research is to circulate local history material related to the parishioners of the Pyatnitska church of the 19th c., in particular, the Dalinsky-Khodoty and Hinter-Liubarsky families. **The scientific novelty** of the publication is based on the use of newly discovered archival sources, analyzed on the basis of the principles of historicism, objectivity and comprehensiveness. **Conclusions.** The used source base made it possible to attribute the «mortage tombstone» of the Hintery-Liubarsky chapel, to find out some features of the lives of famous Chernihiv doctors and their families based on the documents of the State archive of the Chernihiv region. The provided information expands knowledge about peculiarities of medical education and medical service in the first half of the 19th c., complements the data on the necropolis of the Yeletsy monastery and the Illia church.

Key words: Pyatnitska church, metric books, formulary lists, doctors, Khodoty cossack family, Hintery-Liubarsky noble families, the necropolis of the Yeletsy monastery and the Illia church, the «mortage tombstone» of Hintery-Liubarsky, government employees, «The table of ranks...».

Дата подання: 16 липня 2024 р.

Дата затвердження до друку: 21 лютого 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Нижник, Л., Степанова, О. Родини відомих лікарів Чернігова XIX ст. – парафіяни П'ятницької церкви. *Сіверянський літопис*. 2025. № 1. С. 79–88. DOI: 10.58407/litopis.250105.

Цитування за стандартом APA

Nyzhnyk, L., Stepanova, O. (2025). Rodyny vidomykh likariv Chernihova XIX st. – parafiiany Piatnytskoi tserkvy [Families of famous Chernihiv doctors of the 19th c. – parishioners of the Pyatnitska church]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 79–88. DOI: 10.58407/litopis.250105.

